

Naročnina za Jugoslavijo: celoletno 180 din (za inozemstvo: 210 din), za 1/2 leta 90 din, za 1/4 leta 45 din, mesečno 15 din. Tedenska izdaja za celo leto 50 din. Plača in toži se v Ljubljani.

Časopis za trgovino, industrijo, obrt in denarništvo

Uredništvo: Ljubljana, Gregorčičeva ulica 23. Tel. 25-52. Uprava: Gregorčičeva ul. 27. Tel. 47-61. Rokopisov ne vračamo. — Račun pri poštni hranilnici v Ljubljani št. 11.953.

Izhaja vsak ponedeljek, sredo in petek

Ljubljana, ponedeljek 3. oktobra 1938

Cena posamezni številki din 1'50

Vloga gospodarskih organizacij

Kmalu po zedinjenju je zavladalo v vseh naših kulturnih in drugih društvi geslo, da se morajo združiti z enakimi društvi v drugih delih države v eno zvezo, ker bodo na ta način uspešneje branila svoje interese. Zaradi političnih nasprotij, ki so pozneje nastala, pa je to geslo vedno bolj izgubljalo veljavo in doživeli smo, da se je cela vrsta društev zopet razdružila v svoje prvotne pokrajinske grupacije.

Le pri gospodarskih organizacijah se ta reakcija ni izvajala in gospodarske organizacije so večinoma ostale združene v svojih državnih zvezah. To dokazuje, da so organizacije postavljene na tako trdno podlago in da so jih vezali tako realni interesi, da so mogli srečno premagati tudi vplive največjih političnih nasprotij.

Posebno zgovoren dokaz za to solidnost skupnih vezi dajejo naše trgovske organizacije, združene v Centralnem predstavništvu trgovskih združenj. Brez oziroma vse pokrajinske, plemenske, verske, strankarske in druge razlike so tu združena vsa trgovska združenja iz vse Jugoslavije. A niso samo vsa ta združenja formalno združena v eni organizaciji, temveč ta združenja tudi dejansko sodelujejo in skupno tudi nastopajo v največji solidarnosti. Zlasti v boju proti veleblagovnicam in pritisku tujega velekapitala, nadalje v raznih davčnih vprašanjih ter drugih vsetrговskih vprašanjih so ta združenja nastopila po vsej državi tako kompaktno, da je vsa jugoslovanska javnost videla, da je v resnici vse jugoslovansko trgovstvo združeno v svoji centralni organizaciji. Zato je imela ta solidarnost tudi močan vpliv, kar se je n. pr. zlasti pokazalo, ko so bile zaprte v protest proti dovozu tujih veleblagovnic trgovine v vsej državi.

Ti močni solidarni nastopi dokazujejo, da mora biti centralna organizacija trgovstva postavljena na dobrih temeljih. In to je tudi v resnici. V Centralnem predstavništvu ni nobene majorizacije in kot sprejeti veljajo samo sklepi, ki so sprejeti soglasno. Niti najmanjši zvezi se ni treba bati, da bi bila preglasovana ali da se njeni interesi ne bi upoštevali. Zato tudi ne more nastati nobeno nezadovoljstvo, kakor v mnogih drugih organizacijah, kjer tega načela ne poznajo.

Čeprav pa se vedno zahteva soglasnost, zaradi tega vendarle ne trpi delo organizacije. Kajti tudi to načelo vlada v Centralnem predstavništvu, da vsak njegov član pozna na sejah Centralnega predstavništva le skupne interese trgovstva in narodne celote. Kakor hitro prestopi kdo prag Centralnega predstavništva, je tudi pozabil na vse strankarske, plemenske, verske in druge razlike, ker na seji Centralnega predstavništva odločijo le vsem skupni interesi.

In ti skupni interesi so samo gospodarskega značaja in se zato tudi tičejo vseh enako. Slab davčni zakon tišči vse pokrajine enako, privilegiji tujih družb in domačih zadržev oviirajo domače trgovstvo v vsej državi in slaba ekspeditivnost uradov ne slabi sa-

mo gospodarske sile naroda v Srbiji, temveč prav tako tudi v Hrvatski in Sloveniji. Praktično in brez vseh fraz iz dnevnih političnih borbe se rešujejo na sejah Centralnega predstavništva vsa vprašanja, ki se tičejo naše skupnosti. S tem pa se tudi praktično utrjuje naša skupnost in s tem se ustvarja ono edinstvo, ki je tudi povzročilo nastanek Jugoslavije.

Gospodarske organizacije so ta-

ko praktično pokazale pot, ki krepí naše edinstvo in našo enotnost. Brez nepotrebnega govorjenja, temveč le s koristnim delom, ki vodi vse državljane Jugoslavije h blagostanju, se more utrditi naša enotnost. In po tej praktični poti prostovoljnega edinstva brez vsake majorizacije bi se moralo razvijati vse naše javno življenje in vse naše notranje krize ter težave bi se naglo začele omejevali.

Gospodarske organizacije, ki so praktično pokazale pravo pot k enotnosti in zboljšanju, so zato tudi poklicane, da v javnem življenju igrajo večjo vlogo kot dosedaj. Gospodarske organizacije so se dejansko izkazale kot prvovrstna konstruktivna sila. Samo v blagor vsega naroda in vseh državljanov bo, če bo imela ta konstruktivna sila čim več prilike, da se vedno bolj uveljavlja.

Izredna skupščina Zveze trgovskih združenj

bo v sredo, dne 5. oktobra ob 10. dop. v mali dvorani Narodnega doma v Celju.

Dnevni red:

1. Poročilo predsednika.
2. Volitve predsedništva.
3. Ev. predlogi predsedništva in združenj.
4. Slučajnosti.

Samostojne predloge je treba poslati takoj, da jih ima predsedništvo tri dni pred skupščino v rokah.

Takoj po izredni skupščini bo seja glavnega odbora Zveze. Takoj po seji glavnega odbora pa bo

seja ožjega odbora Zveze trgovskih združenj dravske banovine.

detajlne trgovine. Vseh zagrebških trgovcev je 2172 in je torej tujih trgovcev 5'34 %. Večina teh trgovcev se bavi z manufakturo (54), na železninarstvo stroko jih odpade 14.

Na anketi se je konstatiralo, da morajo trgovci tudi sami delati proti vdiranju tujcev v našo domaćo trgovino in ne se zanašati samo na pomoč oblasti. Nekateri so opozarjali, kako se v Sloveniji uspešno bore proti tujim agentom, ko trgovci s tujimi agenti sploh ne morejo sklepati kupčij. [Zeleti bili, da bi se to v Sloveniji res vedno tako delalo, ker danes še ne delajo tako vsi in zato je tudi v Sloveniji še vedno dosti tujih potnikov.] Predlagalo se je nadalje, da se sestavi ožji delovni odbor, ki naj prouči vprašanje inozemcev v naši trgovini do vseh podrobnosti. Pregledati je treba tudi vse dovolitve tujcev za bivanje v državi, ker je polno naših kvalificiranih ljudi zaradi tujcev ob zaslužek. Zahtevala se je tudi revizija carinske tarife za vse predmete, v katerih je tuja konkurenca premočna. Zlasti pa se je naglašala potreba, da država in samoupravni uradi ter ustanove naročajo vse blago izključno pri domačih tvrdkah. Končno se je zahtevalo, da se sme tujcem podeliti jugoslovansko državljanstvo le po zaslišanju gospodarskih zbornic.

Zelo umestno je bilo opozorilo g. Kreka, ki je nastopil zlasti proti tujim industriji, ki ima pri nas prav lepe zaslužke, a noče nastavljanja domačih potnikov. Trgovci bi morali odkloniti vse tuje potnike in čeprav potujejo za tuje industrije. Vsa naročila naj trgovci oddajajo le domačim potnikom in zastopnikom. Domača detajlna trgovina mora biti absolutno pridržana samo našim domačim ljudem.

Na anketi se je tudi govorilo o nevarnosti, da se bo zaradi zadnjih dogodkov še povečalo število tujcev v naši trgovini. Zato je tem bolj potrebno, da tudi oblasti sodelujejo pri delu proti nepotrebnemu navalu tujcev v naše gospodarstvo.

Samo želeli je, da bi se tudi v drugih mestih prirejele podobne ankete in da bi se začel na vsej črti boj proti nepotrebnemu vdiranju tujcev v našo trgovino.

Vsak trgovec mora biti naročnik „Trgovskega lista“

Krošniarska nadloga vedno večja

Že gangstrskih metod se poslužujejo krošnjiari

Vedno več prejemamo dopisov o krošniarski nadlogi, ki se vedno bolj širi in ki vedno bolj ogroža legalno trgovino. Tako nam piše neki ugleden ljubljanski trgovec:

Gospod urednik! Ali ne bi bilo dobro in umestno, če bi uvedli kar stalno rubriko »Krošniarstvo«. Kmalu bomo imeli o tej nadlogi že celo literaturo in morda bomo čakali, da bodo take knjige tudi v novi univerzitetni knjižnici!

Za danes pa nekaj novih drastičnih primerov o krošniarski nadlogi: Nek mlad trgovec iz Gorenjske se je oglašil po opravih v hribovski vasi. V hiši pri trgovki je videl štiri možakarje pri mizi, ki so ravno večerjali. Mislil, da so delavci, je vprašal gospodinjjo, kje da delajo. Ta mu je pa v strahu omenila, da so to krošnjiari in da se jih boji; zato jim je dejala, da je mož doma, a ga še ni, ker je odšel v gozd in se je najbrže zakasnil. Prosila ga je, naj vsaj toliko časa ostane, da bodo ti možakarji odšli, ker se jih boji! Iz strahu jim je dala tudi večerjo. Slično je pove-

dala temu trgovcu tudi druga stranka, da je naravnost prisiljena kupiti od teh ljudi, ker so tako nasilni, da se jih boji in da kupi blago samo zato, da se jih čimprej odkriža.

Tretji primer: Stranka pride v trgovino ter pravi trgovcu: Ker se že tako poznamo, ne morem kar mimo vas; pa mi dajte za 1 din »enkrove«, da vsaj nekaj kupim, drugo mi pa itak nanosijo v hišo krošnjiari! Torej pravi izkoriščevalci po gangstrskih metodah. Vse to se vrši v obmejnem kraju, kjer sploh ne bi smeli krošnjiariti.

V »Trg. listu« pozivate trgovce, naj vse take primere prijavijo. Ali pa bo to pomagalo, če pa oblasti nočejo intervenirati? Če krošnjiari, ki začne jokati, kaznujejo le s 100 din, potem se jim ta smeje v pest. Dostikrat se celo zgodi, da kot umetnik svoje stroke pregovori še uradnika, ki ga je ravnokar kaznoval, da kupi pri njem obleko! Na ta način ne bomo tega zla nikoli zatrli, ker ni v vseh uradih prave volje. Ali naj trgovce

hodi s samokresom po okolici, da bi ustraševal krošnjiare? Saj se je zgodilo v naši Jugoslaviji, da je krošnjiar pokazal načelniku nekega združenja revolver z besedami: »Eto ti moje legitimacije!« To je bil odgovor na vprašanje, kje ima legitimacijo. Sicer pa govore dovolj zgovorno primeri, ki jih je navedel gospod Maširevič iz Sombora v »Trg. novinah« in ki jih je ponatisnil naš »Trgovski list«.

Se en primer:

V ljubljanski okolici je prišel krošnjiar k obrtniku ter ponujal dopolne nogavice, popoldne je pa prinesel blago. Ker mu je obrtnik omenil, da nič ne potrebuje, mu je vrnil kar v odprto omaro kupon blaga. Tako kar s silo prodajajo. Ker seveda ne morejo vedno voziti blago iz kraja v kraj, imajo po deželi shranjeno pri raznih kmetih in gostilničarjih cele zaloge blaga! In nihče se za te protizakonitosti ne zmeni! Nihče se ne zgane v zaščito trgovine! Ali naj res obupamo!

Težke ugotovitve

Zakaj je boj proti tujim agentom brezuspešen?

Prijatelj lista nam piše:

Gospod urednik!

Včeraj mi je prijatelj v kavarni to-le pripovedoval:

»Minuli teden sem se vozil po železnici z nekim Nemcem iz bivše Nemške Avstrije. Pri nas biva vsako leto po več kot pol leta ter kot zastopnik neke nemške tvrdke prodaja pri naših trgovcih njeno blago. Davka ne plača nobenega, njegov letni zaslužek pa zneso po ocenitvi 100.000 din. Ko je prišel v kupe železniški sprevodnik, mu je dal polovični vozní listek. Na vprašanje, čemu ima znižano voznino, pravi, da se pri nas vozi kot turist. Kot tak da ima pravico do polovične vožnje, ako biva pri nas več kot 5 dni. Tako ta mož uživa zato, da odjeda našemu človeku kruh, še ugodnosti na železnici, dočim je od plačevanja vseh davščin oproščen. Naši potniki in trgovski zastopniki morajo seve plačevati polno voznino.«

Gospod urednik! Pred nedavnim ste v svojem listu napisali članek, da trgovstvo zahteva, naj tuje tvrdke nastavljanje za naše kraje domače zastopnike. Gotovo je bil ta članek vse hvale vreden. Pričakoval sem, da ga bodo podprli s svojimi zahtevami zlasti združeni trgovski zastopniki in potniki; pričakoval sem takih zahtev predvsem od mlajših ljudi, ki so dovršili trgovske šole in aka-

demijo. Na svojo žalost nisem opazil v Vašem listu niti enega glasu več o tem važnem predmetu. Gospod urednik, ali se nam tako dobro godi, ali pa se pretaka po naših žilah tako lena kri?

Lansko leto sem se seznanil v neki trgovini z Nemcem, ki je bil tudi trgovski zastopnik neke inozemske tvrdke. Govoril je nemško in trgovec mu je zaradi slabega znanja nemščine prav nerodno odgovarjal. Ta mož je čez nekaj dni v kavarni prisedel k moji mizi. Med pogovorom sem ga vprašal tudi, kako more pri nas prodajati, če pa ne zna drugega jezika kot nemškega. Odvrnil mi je: »Pri vas razume vsakdo nemško«, pri če-

mer je naglasil besedo nemško. Prijel me je za roko in rekel: »Gospod, pri vaših ljudeh prodam jaz več z nemškim jezikom kot pa bi vi s slovenskim!«

Ali bi ne bilo morda prav, da bi v svojem listu tu pa tam napisali kak članek, s katerim bi budili samozavest našega trgovstva? Zdi se mi, da vse preveč podlegamo tujim vplivom in da se v 20. letih nismo prav nič naučili.

Gospod urednik! Lena kri in hlapčevska kri vodita v pogin!

Mislimo, da ni potreben k tem težkim ugotovitvam noben komentar. Rečemo le: Sram nas mora biti vse, da je v resnici tako, kakor pravi naš dopisnik.

Tujci tudi že v detajlni trgovini

Kako močan je že dotok tujcev tudi v našo detajlno trgovino, je pokazala anketa o zaposlitvi tujcev pri nas, ki jo je organiziralo Združenje trgovcev v Zagrebu. Anketa je predsedoval predsednik Združenja Jakovac. V imenu ljubljanskega združenja trgovcev se je udeležil ankete gosp. Josip Krek, član uprave združenja ter predsednik Društva trg. potnikov in zastopnikov.

Takoj v začetku debate se je na-

glasila razlika med legalnim poslovanjem tujcev in nelegalnim. Legalno poslujejo oni, ki »so dobili na podlagi reciprocitete obrtne liste, nelegalno pa oni, ki so se na vse mogoče načine vrnili v našo detajlno trgovino. Nujno potrebna je stroga revizija vseh obrtnih listov tujih trgovcev, da se na pravi nelegalnemu poslovanju konec.

Po statistiki Združenja trgovcev je v Zagrebu 116 tujcev, ki imajo

Pravilno

Koncem avgusta je bila v Beogradu licitacija za dobavo 30.000 ton premoga našim železnicam. Licitacije so se udeležile samo tuje firme. Najnižja je bila ponudba neke nemške tvrdke, ki bi zato tudi dobila dobavo. Že takrat pa so mnogi ugovarjali tej licitaciji, ker je nepotrebno, da bi inozemske tvrdke dobavljale premog, ko pa imamo doma dovolj premoga. To naziranje je sedaj tudi prodrla na odločujočih mestih v Beogradu ter se bo premog nabavil pri domačih premogovnikih.

Izdajanje dovolitev za uvoz tekočega goriva

Po uredbi o tekočem gorivu je dovoljen uvoz tekočega goriva, surovega ali predelanega, le proti dovolitvi uprave drž. monopolov. Kot tekoče gorivo se smatrajo: surova nafta in njeni ostanki, bencin, petrolej, bencol, plinsko olje, olja za mazanje in katran od nafte. Po 1. oktobru se ne bo mogla uvoziti niti najmanjša količina teh goriv brez predhodne uvozne dovolitve.

Kdor želi uvoziti tekoče gorivo, mora sporočiti upravi drž. monopolov, oddelku za tekoče gorivo te podatke:

1. pod katerim imenom je protokoliran njegov obrat (firma),
2. sedež firme (obrata),
3. ali ima shranišče za tekoče gorivo, kje in koliko zmore,
4. katere vrste in koliko tekočega goriva je uvozil v l. 1937.,
5. ali je na shranišču prostora za postavitev rezervoarjev, potrebnih, da bi se spravile rezerva po odstavku 2. § 24. uredbi o tekočem gorivu.

V tem poročilu mora nadalje vsaka firma izjaviti, da se bo popolnoma ravnala po predpisih §§ 23. in 24. uredbi o tekočem gorivu in vseh naredb, ki jih izda uprava drž. monopolov.

Kdor ne vložil te prijave, ne more dobiti dovolitev za uvoz tekočega goriva.

Da se dobi uvozna dovolitev, se mora vložiti kolkovana prošnja na upravo drž. monopolov, oddelek za tekoče gorivo. V prošnji se mora navesti:

1. katero vrsto in koliko tekočega goriva se želi uvoziti,
2. pri kateri carinarnici se bo uvozilo,
3. državo, iz katere se bo uvozilo,
4. oddelek fin. kontrole, pristojen za kraj, kjer je podjetje,
5. v kakšnih shranilih: vrčih, šodih, cisternah ali tankih, se namerava uvoziti tekoče gorivo.

Uvozna dovolitev velja 2 mesece od dne, ko je bila izdana. V tem času mora uvoznik tekoče gorivo uvoziti. Če v tem času ne uvozi, mora zaprositi za novo dovolitev.

Pobiranje uvoznih prispevkov na tekoče gorivo

Finančni minister je z odločbo z dne 20. septembra določil stopnje uvoznškega prispevka na tekoče gorivo takole:

1. na ostanke od nafte po dinarjev 2'50 od 100 kg,
2. na surovo nafto po din 3'50 od 100 kg,
3. na bencin, bencol, petrolej, plinsko olje in olje za mazanje po din 5 od 100 kg.

Uvozniki prispevek pobirajo carinarnice po teh stopnjah na vsa ta tekoča goriva, ki se bodo uvažala iz inozemstva, začevši s 1. oktobrom 1938.

Vagonov bo dovolj

Ker so odhajali vagoni z našim izvoznim blagom v tujino, a se iz tujine zaradi zadnjih dogodkov niso vračali, je nastalo v naši državi veliko pomanjkanje vagonov. Železniški upravi pa se je sedaj posrečilo, da so zopet prišli vagoni nazaj in zato sporoča, da bo od danes dalje zopet dovolj vagonov na razpolago.

Izpred borznega razsodišča v Ljubljani

Tožba za razveljavitev sodbe zbog neučelnosti

V člankih izpred borznega razsodišča v Ljubljani št. 89 in št. 101 je bilo govora o tem, kdaj je sploh možno sodbo borznega razsodišča s tožbo pri rednem sodišču (in sicer samo pri okrožnem kot trgovinskem sodišču) izpodbijati kot neučelnivo. Navedeno je bilo, da je večinoma to možno le takrat, če sodba borznega razsodišča nasprotuje prisilnim pravnim predpisom. Ker je pa prisilnih določb v zakonih prav malo in je torej borznemu razsodišču prepuščeno, da razsodja po svoji najboljši vesti in vednosti, se sodba borznega razsodišča navadno ne more izpodbijati. Da je tako, kaže naslednji primer:

Z borznima zaključnicama z dne 27. sept. 1935 in z dne 30. sept. 1935 je prodal trgovec z lesom M. P. iz Gorenjskega trgovcu z lesom G. G. v Trstu 4 vagone lesa fco vagon Postojna. Izplačilo kupnine bi se moralo izvršiti v 30 dneh po odpremi blaga po italijansko-jugoslovanskem kliringu. Vagoni so bili poslani dne 2., 7., 16., in 17. oktobra 1935. Vsa kupnina je znašala Lit 860472 in je zapadla v plačilo 16. novembra 1935. Kupec G. G. bi torej moral v smislu navedenih zaključnic izvršiti vplačilo v kliringu najpozneje do 16. novembra 1935, kar pa ni storil. Prodajalec je zato vložil proti kupcu dne 30. avgusta 1937 pri borznem razsodišču v Ljubljani tožbo na plačilo din 23.071'54.

Toženi trgovec G. G. je predlagal zavrnitev tožbe in je v glavnem ugovarjal: 1. Tožbeni zahtevek je predvsem zavrniti iz razloga, ker zahteva plačilo v dinarjih. Toženec se je zavezal, kakor sledi iz naročilnic in fakture, plačati vso kupnino v lirah. 2. V kolikor temelji tožbeni zahtevek na odškodnini je neosnovan, in v smislu borznih uzanc že davno zastaran, ker se je posel izvršil v letu 1935. 3. Kakor tožnik sam navaja, je račun zapadel v 30 dneh, torej najprej 17. novembra 1935. Tega dne pa ni bilo več mogoče izvršiti plačila in tudi ni bilo dopustno več razpolagati z blagom, ker so naslednjega dne stopile v veljavo sankcije, oz. protisankcije. Ker so ti zakoniti predpisi za toženea pomenili vis maior, ni mogel plačati. 4. Ko je sklenil toženec predmetni posel, je veljal običaj, da dobijo tako zvane carinske bolete, ki so bile potrebne, da se blago sme uvoziti v ital. državo, sicer res samo ital. importerji, vendar je bilo dopustno, da se te bolete tudi drugim osebam cedirajo. Od sredi oktobra 1935 pa so ital. carinske oblasti očividno zbog predvidenih ital. sankcij prepovedale vsako cesijo carinskih bolet. Ker pa toženec ni bil ital. importer, teh bolet ni mogel na svoje ime dobiti.

Borzno razsodišče v Ljubljani ni upoštevalo toženčevih ugovorov in je s sodbo z dne 15. marca 1935 Pr 723/37/21 obsodilo toženea na plačilo utoževanega zneska, in sicer v glavnem iz teh razlogov: Toženec trdi, da zaradi zakonitih predpisov glede trgovskega poslovanja Jugoslavije z Italijo in zakonito urejenega plačevanja ni mogel plačati in da so navedene okoliščine pomenile za njega vis maior. Razsodišče pa je mnenja, da v navedenih zaprekah ni najti višje sile. Kjer govori zakon o višji sili, kakor zakon o jamstvu železnice z dne 5. marca 1869., d. z. št. 27. in drugi, je mišljeno, da je upoštevati le zunanje vzroke, t. j. dogodke, ki od zunaj na obrat vplivajo. Dokler se pa poslovanje giblje stopnjujoč od vzroka do vzroka le v notranjosti obrata, tako dolgo gre samo za dogodek v obratu, za katerega se jamči, ne pa za vzrok,

ki bi mogel izključiti jamstvo oz. izpolnitev obveze.

Vis maior je torej primer, ki se objektivno sploh ne da odvrniti s človeško močjo. Višje sile ni identificirati z neodvrtljivim naključjem, ona je izreden dogodek, ki se kljub uporabi vseh po stanju položaja učinkujočih odredb in vsej previdnosti ne more odvrniti. Šlo bi torej pri navedenih omejitvah v trgovskem poslovanju in nakazovanju denarja za dogodek, za katerega dotičnik jamči; zakaj takšni primeri so lastni trgovskim in denarnim poslovanjem, se več ali manjkrat ponavljajo v zgodovini in mora torej podjetnik (trgovec) pri skrbni uporabi tozadevnih predpisov in uzanc biti na to pripravljen, medtem ko gre pri višji sili preko vseh teh previdnosti.

Radi tega je razsodišče mnenja, da gre v tem primeru za navadno (golo) naključje, katero zadene toženea, ker se je primerilo njegovi osebi. Ker je nesporno, da je toženec imel kupnino v lirah plačati v 30 dneh po odpremi blaga, je toženec prišel v zamudo že dne 16. novembra 1935, ker bi najpozneje tega dne moral plačati v dogovorjenem italijansko-jugoslovanskem kliringu kupnino v lirah, zakaj zadnji vagon je dobil že 17. oktobra 1935. Toženec pa kupnino do 17. novembra 1935 ni poravnal in je torej po lastni krivdi povzročil po 18. novembru 1935 nastopivšo nemožnost plačila v kliringu in je v smislu § 1311. o. d. z. odgovoren za vso škodo, katero bi tožnik sicer ne imel. Kako je to škodo določati, je predvideno v določbah § 1324. o. d. z. in čl. 283. trg. zak.

Ker je toženec prišel že 16. novembra 1935 v zamudo, nosi tudi škodo padca lire, zakaj nevarnost naključja glede inozemske denarne vrednosti nosi zamudni dolжник (Odločba 20. maja 1924., št. 185.), ker je isto sam zakrivil. Neizpolnitev pogodbene dolžnosti, torej obveznost toženea, da plača kupnino do 16. novembra 1935., je krivda sama na sebi. (Odl. 17. febr. 1904., VI. 2613.). Inozemski upravni predpisi, kateri ovirajo plačilo dolga, podležečega tuzemskemu pravu (stranki sta se zedinili na to borzno razsodišče), so neupoštevni; isti niti tedaj niso upoštevni v škodo tuzemskih interesov, ako je dolžno razmerje podrejeno inozemskemu pravu, ker ima upnik takrat pravico zahtevati plačilo v tuzemstvu, ako se dolжник na nemožnost plačila v inozemstvu sklicuje, kakor sedaj toženec. Iz tega sledi, da je tožnik upravičen vloževati ves zahtevek v dinarjih, tembolj, ker ga opira na naslov odškodnine. Opomniti je še, da ima upnik po kontinentalnem pravu posvoda pravico izvršbo voditi v valuti dotične države, tudi če se sodba ne glasi na dotično valuto, kar se preračuna po vsakokratnem kurzu. Po priči strokovnjaku v lesnih zadevah je bilo potrjeno, da je bila cesija carinskih bolet do nastopa sankcij popolnoma svobodna. Iz tega pa sledi, da bi bil toženec po tožniku dobavljen blago lahko mesec dni pred nastopivšimi sankcijami ocarinil, uvozil v Italijo in plačal kupnino v odprti kliring. Ker tega ni storil, je prišel v zakriviljeno zamudo. Po razvrednotenju denarja nastala škoda se mora pri zamujenem plačilu v smislu določbe § 1311. o. d. z. priznati v neprilog zamudnega dolžnika (Stanb k čl. 283.).

Ugovor toženea, da je tožnikova terjatev zastarana, ni upravičen. Primeri, v katerih nastopi zastaranje v smislu § 82. občih uzanc ljubljanske borze za blago in vrednote za trgovanje z blagom, so tam

taksativno naštet in med njimi ni najti zahteve po plačilu dobavitelja po izvršeni predaji blaga. Tožnik vložuje svoj zahtevek iz naslova odškodnine, kateri zahtevek zastara v smislu določbe § 1489. o. d. z. šele v treh letih in bo ta doba pretekla šele 16. XI. 1938.

Proti tej razsodbi borznega razsodišča je toženec G. G. iz Trsta vložil pri pristojnem okrožnem kot trgovinskem sodišču v Ljubljani tožbo, s katero je zahteval, da se sodba borz. razsodišča izreče za neučelnivo.

Okrožno sodišče v Ljubljani pa je s sodbo z dne 11. junija 1938., II Po 16/38—6 tožbo toženea zavrnilo iz teh razlogov: Odločba borznega razsodišča se da po čl. 5., točka 3. uvod. zak. k cpp pobijati s tožbo kot neučelniva, če nasprotuje prisilnim (prinudnim) pravnim predpisom.

Tožba uveljavlja te trditve: 1. da razsodišče ni izvedlo dokaza o tem, da neitalijanski trgovci že v začetku novembra 1935 niso mogli dobiti s cesijo carinskih bolet, tožnik pa da je bil jugosl. eksporter, 2. da se razsodišče ni oziralo na to, da iz tega razloga ne gre za dejanje, za katero bi tožnik odgovarjal, 3. da se razsodišče ni oziralo na poročilo Zveze industrijecev, iz katerega bi sledilo, da tožnika ne zadene krivda za škodo, ki je tožencu nastala zbog nepravčasnega plačila, 4. da razsodišče ni smelo tožnika obsoditi na plačilo le v din, ampak delno tudi v Lit, in 5. da gre za nezakriviljeno izpolnitveno nemožnost v smislu § 1447. o. d. z., ne pa za zakriviljeno naključje v smislu §§ 1311. oziroma 920. odz.

Pobijana razsodba borz. razsodišča je na podlagi ocene izvedenih dokazov ugotovila, da je tožnik že 16. nov. 1935. prišel v zamudo s plačilom, in da je šele 18. nov. 1935. nastopila nemožnost plačila v kliringu, obravnavala je tudi vprašanje, če gre tožencu plačilo v Lit ali din. Zavzela je tudi stališče, da je bila cesija carinskih bolet do nastopa sankcij (18. nov. 1935) popolnoma svobodna. Tudi je v pravnem pogledu ocenila pravdni spor. To, kar uveljavlja s sedanjo tožbo tožnik, ni drugo kot očitiranje napačne dokazne ocene, pomanjkljivosti postopanja in napačne pravne presoje. Vse to je predmet priziva (ki pa zoper sodbe borz. razsodišč ni dopusten), niso pa z očitanimi pogreškami kršene prisilne pravne norme. To so le take, na katere se mora sodišče ozirati, brez ozira na navedbe strank, ki so že po zakonu samem kognentnega značaja (n. pr. upoštevanje prekluzivnih rokov, nedopustnost prepustitve zastavljene stvari upniku v uživanje, nedostajanje zastopstva oseb, stoječih pod varstvom zakona, že razsojena stvar in slično). Za vse to v predmetnem primeru ne gre.

Vprašanje, če je zamuda plačila zakriviljena, ali če gre za nezakriviljeno nemožnost izpolnitve, je zgolj predmet opene dokaza in pravne presoje, ne tangira pa nikakih prisilnih pravnih norm. Tudi opustitev izvedbe dokazov, tičočih se vprašanja, če so neitalijanski trgovci začetkom novembra 1935. mogli pridobiti bolete ali ne, ne krši takih prisilnih norm. Istotako ne, če gre odškodnina v lirah ali dinarjih.

Ker torej niso podani pogoji za tožbo po čl. 5., točka 3., cit. zak., je bilo tožbeni zahtevek (da se razveljavi sodba borz. razsodišča) zavrniti. Ta sodba okrožnega sodišča je postala pravomočna in s tem je postala pravomočna tudi sodba borznega razsodišča, ki je kupca iz Trsta obsodilo na plačilo za dobavljeni les.

Politične vesti

Češkoslovaška vlada je imela pod predsedstvom prezidenta dr. Beneša sejo, na kateri je sklepala o monakovskem sporazumu. Po vsestranski proučitvi vseh priporočil francoske in angleške vlade ter v polni zavesti svoje zgodovinske odgovornosti se je Češkoslovaška odločila, da sprejme münchenke zahteve. Iz vzrokov samoohranitve češkoslovaškega naroda se praska vlada ni mogla drugače odločiti. Istotako pa je protestirala, ker so bili münchenki sklepi sprejeti enostransko in brez sodelovanja praska vlade.

Vest o sprejemu münchenkega diktata je napravila silen vtis na vso češkoslovaško javnost. Val ogorčenja je zagrabil ljudi in batil se je bilo, da izbruhnejo resni nemiri. Vlada je zato proglasila nad vso državo obsedno stanje. Polagoma pa je hladen preudarek situacije prodrl in narod je spoznal, da praska vlada ni mogla odbiti zahteve štirih velesil. Splošna narodna žalost je zavladala nad vso državo in vse zabave so bile odpovedane.

Mednarodna komisija, ki mora izvesti münchenki sporazum, je že imenovana in se je tudi že konstituirala. Za predsednika komisije je bil izvoljen zastopnik Nemčije dr. podtajnik Weizsäcker, člani komisije pa so berlinski veleposlaniki Francije, Italije in Anglije ter berlinski čsl. poslanik Mastny.

Mussoliniju so priredili v Italiji po povratku iz Münchna velikanski sprejem. Sam kralj je prišel na kolodvor pozdravit svojega prvega ministra. Enako triumfalen sprejem so priredili v Londonu tudi Chamberlainu ter v Parizu Daladieru, seveda pa tudi Hitlerju v Berlinu. Ti sprejemi so dokazovali, da se je zlasti Francozom in Angležem v resnici odvabili kamen od srca, ker je bila vojna preprečena.

Ministrski predsednik Chamberlain je pri svojem odhodu iz Münchna izjavil, da sta ravnokar sklenjeni sporazum in nemško-angleški pomorski sporazum iz leta 1936, simbol trdne volje nemškega in angleškega naroda, da ne bosta nikdar več vodila vojne drug proti drugemu. S Hitlerjem sta sklenila, da bosta vse ev. spore rešila na miren način.

To izjavo o nameravanem nenapadnem paktu med Nemčijo in Vel. Britanijo pa je dal Chamberlain ne da bi o tej svoji nameri prej obvestil ministrskega predsednika Daladiera, ki je bil zato zelo presenečen nad to izjavo. Nekateri se zato tudi boje, da se bo dosedanje prisrčno razmerje med Francijo in Anglijo poslabšalo.

Po prvem navdušenju so začeli tako v Angliji ko tudi v Franciji v Münchnu ustvarjeno situacijo bolj hladno presojati in prvotno navdušenje se je precej ohladilo. Tako pišejo nekateri listi, da je prišla sedaj Francija v zelo težaven položaj, kajti če se ni mogla Francija upreti Nemčiji sedaj, se bo v bodoče še težje, ker je sedaj Nemčija močno okrepljena.

Ostavka angleškega mornariškega ministra Duff Coopera, ki v svojem demisijskem pismu jasno pravi, da se ne strinja z zunanjo politiko Chamberlaina, dokazuje, da tudi v Angliji ni več zadovoljstvo nad münchenkim sporazumom tako splošno, kakor je bilo v prvih urah.

Predsednik Roosevelt namerava predlagati širšo konferenco, ki naj bi sklepala o novi ureditvi Evrope. Predsednik Roosevelt se namreč boji, da bi mogla rešitev samo češkoslovaškega vprašanja pomeniti samo premirje in da bi mogla stara nasprotstva zopet izbruhniti.

Mussolini je povabil angleškega ministrskega predsednika Chamberlaina v Rim, da rešita britansko-italijanska sporna vprašanja.

Reuter poroča, da je Hitler predložil Franciji, da sklene tudi Francija z Nemčijo nenapadni pakt, kakor sta ga sklenila Chamberlain in Hitler.

Nemške čete so 1. oktobra ob 2. popoldne vkorakale v l. cono sudetskega ozemlja, ki ga mora odstopiti Češkoslovaška Nemčiji. V nedeljo so vkorakale v drugo cono.

Češkoslovaška vlada je sprejela poljske zahteve pri privolila, da odstopi Tešin. Poljske čete so 1. oktobra vkorakale v mesto. Za okraj Frydek bo plebiscit 25. novembra.

Tudi madžarska vlada se je oglašala s svojimi zahtevami ter zahtevala od praska vlade, da odstopi Madžarski ozemlje z madžarsko manjšino. Odstop naj bi se izvršil tako kakor odstop nemškega ozemlja. Madžarska pa zahteva tudi Bratislavo, oz. nevtralizacijo Bratislave. Ker to edino pristanišče Češkoslovaške na Donavi, ni ravno verjetno, da bi bile madžarske zahteve izpolnjene v celoti.

Za komisarja v sudetskih krajih bo po njih popolni zasedbi po nemški vojski imenovan Henlein.

Denarstvo

Vloge se vračajo v denarne zavode

Splošna politična pomirjenost je ugodno vplivala tudi na vlagatelje, da je dviganje vlog popolnoma prenehalo. Ni pa bilo to dviganje vlog niti splošno, temveč se je bolj občutilo le v nekaterih zavodih. S priznanjem treba pripomniti, da je šla Narodna banka denarnim zavodom zelo na roko in jim omogočila, da so mogli v redu izplačevati vse vloge. Tudi to je k pomirjenju mnogo pripomoglo.

V petek pa je že nastal preokret na boljše in ljudje so začeli zopet nositi denar nazaj v denarne zavode. Tako je imela samo Hranilnica dravske banovine v petek za 918.000 din novih vlog, da so se vloge po izplačilu dvigov ta dan povečale za 320.000 din. Tudi Mesna hranilnica je prejela že v petek veliko novih vlog, še več pa v soboto. Pričakovati je, da bodo v prihodnjih dneh vloge še znatno narasle.

Devizne okrožnice Narodne banke obvezne

Finančni minister je izdal navodilo, da so vse okrožnice in vsa tolmačenja, ki jih izdaja Narodna banka glede izvajanja pravilnika o ureditvi prometa z devizami in valutami z dne 7. oktobra 1931. obvezna za vse ustanove in vse osebe v naši državi.

Tečaji so se dvignili

Pomirjenje politične situacije je skokoma dvignilo na vseh naših borzah tečaje vrednostnih papirjev, dočim so tečaji tujih valut nekoliko oslabili.

Tako je na beograjski borzi oslabil tečaj amer. dolarja od 4.401,06 dne 19. septembra na 4.386,65 dne 30. septembra, Amsterdam pa je nazadoval od 2.389,95 na 2.386,46. Tečaji valut, ki so bili preje slabi, so se pa nasprotno opomogli: Milan od 232,49 na 232,99, Pariz od 117,74 na 118,18 in London od 210,99 na 211,58.

Zelo se je dvignil tudi tečaj klirinške marke. V času največje depresije je padel tečaj že na 13,50, se opomogel v četrtek na 13,75, v petek pa celo na 1.431,46.

Angleški funti so ostali neizpremenjeni.

Tudi na učinknem trgu so se tečaji znatno zboljšali. Kar pa je še posebno pomembno, je to, da so

se zboljšali brez pomoči javne roke. Tako je vojna škoda od najnižjega tečaja v sredo 425 din, narasla v četrtek na 439,50, v petek pa celo na 472—471 ter skoraj popolnoma dosegla svoj prejšnji tečaj.

7% investicijsko posojilo je bilo zopet po 96—99, 4% agrarne obveznice po 60—64, 6% begluške po 88, 6% dalmatinske agrarne po 87—89, 7% Blair po 87, 8% Blair po 92, 7% Seligman po 95 do 96 in 7% stabilizacijsko posojilo po 95.

Delnice Narodne banke so bile po 7200, Priv. agrarne banke po 203.

Uradni tečaji za oktober

Finančni minister je predpisal za oktober naslednje uradne tečaje:

1 napoleon din 305—
1 zlata turška lira 446'50
1 angleški funt 238—

1 ameriški dolar 43'80
1 kanadski dolar 43'50
1 nemška marka 14—
1 zlot 8'20
1 belga 7'40
1 penga 8'60
1 brazilski milreis 2'50
1 egiptovski funt 239—
1 palestinski funt 237—
1 urugvajski pezos 16—
1 argentinski pezos 11'80
1 čilski pezos 1'20
1 turška papirnata lira 34'65
100 albanskih frankov 1450—
100 francoskih frankov 130—
100 švicarskih frankov 1000—
100 italijanskih lir 228—
100 holandskih gold 2365—
100 bolgarskih levov 44'50
100 romunskih lejv 32—
100 danskih kron 942—
100 švedskih kron 1080—
100 norveških kron 1061—
100 pezet 150—
100 drahem 39—
100 češkoslov. kron 149—
100 finskih mark 93—
100 letonskih lat 800—
100 iranskih (perz.) rialov 100—
K vsem tečajem je prim že prištet.

Češkoslovaški državni dolgovi so se povečali od 1. 1933. do 1938. za 10 milijard Kč. v glavnem zaradi izdatkov za oboroževanje. Vseh teh 10 milijard je bilo sedaj zavrnjenih. Vsi drž. dolgovi Češkoslovaške znašajo sedaj 46,7 milijarde Kč. Nič pa ni dogovorjeno, koliko teh dolgov odpade na sudetsko ozemlje. Drž. dolgovi Češkoslovaške so narasli tudi zaradi sanacije sudetskih hranilnic, ki so prišle zbog ponesrečene spekulacije z nemškimi markami v brezizhoden položaj, a jih je rešila praška vlada.

Nemška vlada je razpisala veliko notranje posojilo v višini poldruge milijarde mark. Posojilo se bo obrestovalo po 4 in pol odstotka in je razpisano po tečaju 98'75 % nominalne vrednosti.

Državni dohodki Francije so znašali v prvih 8 mesecih letošnjega leta 27.794 milijonov frankov, izdatki pa 31.835 milijonov, da znaša deficit 4.041 milijonov frankov. Izredni izdatki, ki so se pokrili s posojilom, so znašali 11,1 milijarde frankov. Od teh je šlo za vojne svrhe 10,5 milijarde frankov.

Gospodarski pomen sudetskega ozemlja Velika vloga Živnostenske banke

»N. Zürcher Zeitung« z dne 30. septembra je objavila zanimiv članek o gospodarskem pomenu sudetskega ozemlja. Iz članka posnemamo:

Ozemlje sudetskih Nemcev, ki ga mora odstopiti Češkoslovaška, ni za Češkoslovaško le velikega političnega in strateškega, temveč tudi gospodarskega pomena.

Velik del češkoslovaške industrije leži na ozemlju, ki ga sedaj dobi Nemčija. Ogrnjena država ima sicer tudi nekaj industrije, toda njena glavna prednost je v naravnih bogastvih. Nemško ozemlje ima na naravnih zakladih v glavnem le črni in rjavi premog, velike gozdove ter radij v Jachymov.

Z gospodarskega stališča je bila Češkoslovaška na vsak način ena celota, ker se je češko ozemlje surovin lepo dopolnjevalo s predelovalno industrijo na nemškem ozemlju. Ločitev obeh ozemelj razdere to gospodarsko enoto. Ogrnjena Češkoslovaška si bo morala sedaj z velikimi kapitalnimi stroški postaviti svojo industrijo, dočim bo morala industrija na nemškem ozemlju iskati nove trge in nove odjemalce.

Glavna ležišča rjavega premoga so bila v prostoru Čeb-Karlovy Vary, Komotau-Aussig in Bodenbach. Črni premog pa je v bližini Trautenau, Tešina oz. Moravske Ostrovice, Brna, Kladna in Plznja. Na češkem ozemlju so nadalje

svinčeni in železni rudniki. Plavži za te rudnike pa so na nemškem ozemlju v Karlovih Varyh, Brüxu in drugih krajih, dočim so na češkem ozemlju le v Kladnem in Plznju. Tudi kovinska industrija je pretežno v nemški coni, in sicer v Homotovu, Warnsdorfu, Libercu, Mor. Ostravi in Tešinu. Na češkem ozemlju so kovinske industrije v Kladnem, Plznju, Pragi, Kr. Hradcu, Olomucu in Brnu.

Tekstilna in oblacična industrija sta precej enakomerno razdeljeni na obe ozemlji, dočim je znamenita steklarska skoraj izključno na nemškem ozemlju. Obutvena industrija (Bafa) je popoln rezervat češkega ozemlja. Papirna industrija pa je zopet v glavnem na nemškem ozemlju, v glavnem zaradi tamkajšnjih velikih gozdov.

Za čl. plačilno bilanco pa so bila velike važnosti tudi znamenita zdravilišča Karlove Vary, Marianske Lazni, Františkove Lazni in Jachymov, ki so vse na nemškem ozemlju. Na češkem ozemlju so le Podjebradi in pa zlasti zdravilišča na Slovaškem, tako znamenito kopališče Pyštiani.

Praška vlada je kmalu spoznala in po zmagi nar. socializma v Nemčiji še zlasti uvidela gospodarske nevarnosti, ki bi mogle nastati, če bi se razdrila enotnost češkoslovaškega ozemlja. Zato je skušala spraviti tudi gospodarsko življenje sudetskega ozemlja pod svoj vpliv,

kar so pa v Nemčiji označevali kot »čehizacijo« nemškega ozemlja. Zaradi rastoče propagande narodnih socialistov se je začel del obrobne industrije preseljevati v notranjost Češkoslovaške. K temu so mnogo pripomogla tudi preganjanja Židov v Nemčiji. V strahu, da bi se jim po priključitvi k Nemčiji zgodilo isto ko rojakom v Nemčiji, so začeli Židje prodajati svoja podjetja ali pa so jih preselili na češko ozemlje. Zanimivo pa je, da so pred tem ravno Židje najbolj nasprotovali vsaki »čehizaciji« na sudetskem ozemlju. To se je seveda v zadnjih letih spremenilo. Mnogo pozornosti je vzbudilo, ko je pred meseci židovski skupina Petschek prodala za več ko pol milijarde Kč svoje premogovniški koncern, ki ga je sestavila Živnostenska banka.

Organ dr. Schachta »Der Deutsche Volkswirt« je v eni svojih zadnjih števil podrobno poročal o politiki, ki jo je vodila Živnostenska banka, da bi postala gospodar čim več nemških podjetij. Po teh podatkih je sedaj kontroliral Živno-koncern okoli 70 velikih industrijskih podjetij z 2,5 milijarde Kč delniške glavnice in z nad 4,8 milijarde Kč rezerv.

Živno-koncern je sistematično zgrajen ter obsega podjetja, ki proizvajajo surovine do onih, ki izdelujejo gotove izdelke. Poleg tega pa obsega tudi organizacijska,

Tako dober tek vzbuja

naravna Rogaška slatina, da so se po zgodovinskih podatkih prebivalci okolice za časa lakote v 30letni vojni izogibali, piti to vodo, ker jim je povzročila prevelik tek.

kontrolna in zavarovalna podjetja ter je udeležen tudi pri tujih podjetjih. V resnici je danes koncern gospodar tudi nad mnogimi nemškimi podjetji.

V težki industriji je pod kontrolo Živno-banke 15 družb, od katerih so 4 češke. Kako velik je v težki industriji vpliv Živno-banke se vidi zlasti v naslednjih številkah (v milijonih stotov):

	rjavi črni železo jeklo premog			
Letna proizvodnja ČSR	150	123	10	15
podjetij Živno-b.	50	84	7,8	3,3
delež bivših nem. podjetij	29,5	74	7,5	3,3

Pri tem pa jeklena proizvodnja Poldi-plavžev in premogovna proizvodnja tega podjetja, kot mešana podjetja ni upoštevana. Od skupine Petschek prevzeti premogovniki so dali na leto 10,3 milijona ton rjavega premoga ter zaposlovali po 8000 nameščencev. Podjetje v Trincu ima 4 plavže, 2 železarni, 14 Martinovih peči, železno livarno, tvornico bencola itd. Njena dnevna kapaciteta znaša 160 vagonov jekla.

V strojni industriji je udeležen Živno-koncern pri 12 podjetjih, od katerih je bilo prej 9 nemških družb.

V kemični industriji imajo bivša nemška podjetja 157, češka pa le 146 milijonov Kč kapitala. V vsej Češkoslovaški je 88 kemičnih tovarn z 896 milijoni Kč kapitala, da je Živno-banka kontrolirala približno eno tretjino. Z »Explosia« je bila vsa proizvodnja eksplozivnih sredstev pod kontrolo Živno-banke, s »Solo« tvornicami pa je praktično Živno-banka edini proizvajalec vžigalic.

V keramični in stavbeni stroki ima Ž. B. 2 češki in 3 nemška podjetja. Poleg tega pa ima Ž. B. še velik vpliv v cementni industriji, kaolinovih zavodih ter zlasti še v slakorni industriji.

Naročajte »Trgovski list«!

J.:

Nastanek in razvoj mest na Dolenjskem

XVI.

Novourjena uprava je sedaj posvečala večjo pažnjo tudi mestnim financam in česar niso mogle doseči vse avstrijske komisije XVIII. stoletja, je bilo sedaj doseženo: novomeško občinsko gospodarstvo je bilo vsaj približno zopet v redu.

Za javno varnost je skrbela dobro organizirana varnostna služba pod vodstvom župana Fichtenaua in Pietrigrassa, graščaka v kandijškem gradiču nasproti Kamna. Francoske oblasti so kmalu zatrlle razbojniške tolpe, dvignile skrb za zdravstvo, zboljšale ceste in s tem promet. 7. decembra 1810. je bil razpuščen novomeški kapitelj in zaseženi njegovi dohodki, skrb za vzdrževanje župnika in cerkvenih stavb pa je bila sprva prepuščena meščanom.

Tudi gimnazija je v tem času doživela velike spremembe v svojem ustroju in učnem načrtu. Gimnazijski prefekt, ki je bil dotedaj podrejen okrožnemu glavarju kot »direktorju«, je postal od tega ne-

odvisen in francoščina je bila vpeljana kot učni predmet. Imela pa je gimnazija leta 1812. le 36 dijakov v dveh razredih, čemur so bile gotovo krive nove gospodarske težave in nove vojne.

V Novem mestu kot središču Dolenjske je bilo tudi razmeroma dosti uradništva, kar pa se z današnjim stanjem seveda ne more primerjati: uradni seznam iz l. 1812. naštevava dva in dvajset od države nastavljenih moči.

Število mestnega prebivalstva pa je padalo še vedno. Leta 1803. je štele Novo mesto 266 hiš s 1285 prebivalci, leta 1812. pa le 252 hiš s 1221 stanovalci, čemur je bil po eni strani gotovo kriv požar leta 1809., po drugi pa pobeg nekaterih meščanov pred Francozi.

Dolenjska v obdobju kraljestva Ilirije

Polom Napoleonove velike armade v Rusiji leta 1812. in poraz pri Lipskem 1813 sta naše kraje zopet vrgla pod habsburško oblast. S cesarskim patentom z dne 3. avgusta 1816. je bilo odločeno, da Kranjska z beljaškim okrožjem, Goriška, Primorska, hrvatsko Primorje in civilna Hrvatska še nadalje tvorijo enoto pod imenom

kraljestva Ilirije. Pridruženi so mu bili še čedadski in gradiški distrikt ter celovsko okrožje.

Ta upravna ureditev pa je ostajala le bolj na papirju in razne naknadne spremembe so le še povečale nered, ki je nastal ob reokupaciji s prehodom iz francoske pod avstrijsko upravo. Silna lakota v letih 1814.—1816. je položaj še poslabšala.

Po Dolenjskem, zlasti pod Gorjanci, so zopet začele strašiti razne roparske tolpe, ki so prihajale celo od bosenskih meja. Arhiv nekdanje novomeške meščanske garde še hrani izpovedi nekaterih meščanov o napadih in drznosti tolovajev, ki niso ropali samo po nekaterih okoliških gradovih in premožnejših kmetijah, zlasti mlinih, temveč ogrožali tudi meščane po mestih. Novomeščani so morali za varstvo mesta postavljati stalno stražo na mostu čez Krko in meščanska garda je še posebej stražila državne urade in njih blagajne.

Dne 19. avgusta 1827. je n. pr. oplenila roparska tolpa gradova Luknjo in Zalog, 1829. pa ropala po šentjernejški okolici in plenila cerkve in župnišča. Na gradu Tolstem vrhu še hranijo nekdanja vrata, na katerih je s še dosti

spretno roko naslikan prizor, kako je grajski oskrbnik zvalil razbojniško tolpo v past.

Nič bolje ni bilo v Beli Krajini z mestoma Črnomljem in Metliko.

Leta 1828. je moralo priti na Dolenjsko kar deset kompanij vojakov, da so za silo vzpostavili red. Saj je na cestah Ljubljana—Novo mesto in dalje čez Gorjance proti Metliki in Črnomlju ter ob Krki proti Kostanjevici, kjer je bil poseben Struški boršt na slabem glasu, zastal skoraj ves promet zaradi strahu pred roparji. Temu so se pridružila še nasilja tihotapcev, katerim so obsežni gorjanski gozdovi nudili skoraj nemoteno zavetišče.

Ko so se razmere vendar nekoliko izboljšale, so se naša dolenjska mesta spet pogreznila v svoje vsakdanje skrbi in životarila iz dneva v dan s svojimi tegobami in skromnimi radostmi, sem in tja vznemirjena po raznih nesrečah ali kužnih boleznih.

Henrik Costa, ki je v tridesetih in štiridesetih letih deloma po svoji uradni dolžnosti, deloma iz veselja do potovanja hodil tudi po naši dolenjski strani ter več let živel tudi v Novem mestu, nam je v svojih »Popotnih spominih iz

Kranjske« zapisal nekaj opazk, ki dobro označujejo nekatera naših dolenjskih mest. O Krškem pravi, da ga oživlja trgovska plovba po Savi, trgovina z žitom in vinom in nekaj usnjaren. »Ladje in splavi drse mimo mesta po deroči reki, tovarniki pa povezujejo prazne sode drugega od drugega in se tako na njih po Savi vozijo iz Gorenjskega v vinorodne kraje«. Krško je imelo takrat tudi komaj dvajset mož broječo mestno gardo, o kateri pravi Lapajne v svoji knjigi »Krško in Krčani«, da leta 1848. niti za narodno stražo ni bila dobra.

O Kostanjevici ve Costa povedati, da niti kosila ni bilo mogoče dobiti: ljudje iz ene gostilne so bili na polju, v drugi pa so imeli veseli dogodek, in tako si je mogel popotni človek privezati dušo šele pri prijatelju župniku v Šentjernej.

Za Novo mesto, na katerega je vezalo pisca polno ljubkih spominov, pravi Costa, da pogled na hišice na Bregu očituje skrajno siromaščino njih stanovalcev: »Taka hišica, v kateri je en sam prostor in kjer dobri ljudje in ljuba žival družno žive kot v Noetovi barki, je vredna komaj nekaj talarjev.«

(Dalje prihodnjič.)

Naš kliring s Češko-slovaško

Kakor dokazuje zadnji izkaz Narodne banke, znaša naš pasivni saldo proti Češkoslovaški že nad 170 milijonov Kč. Češkoslovaški izvozniki morajo čakati na plačilo svojega blaga že 21 mesecev. Naravno je zato, če so začeli sedaj na Češkoslovaškem razpravljati o tem, kako bi se naš saldo izravnal. Nekateri so predlagali, da bi se plačevanje čsl. terjatev uredilo približno tako, kakor je urejeno v Romuniji, kjer se Kš prosto prodaja. Ta način se je v Romuniji v resnici obnesel, to pa le zato, ker je čsl. izvoz precej enak čsl. uvozu. Za jugoslovanske trgovinske odnose pa ta način ne bi bil primeren, ker je čsl. izvoz v Jugoslavijo neomejen, ne pa tudi jugoslovanski izvoz na Češkoslovaško.

Najboljši izhod bi bil, če bi se izvoz jugoslovanskega blaga na Češkoslovaško tako povečal, da bi vsaj dosegel čsl. izvoz v Jugoslavijo. Tudi to pa je težko dosegljivo, ker se čsl. blago z lahkoto plasira na jugoslovanskem trgu, ne pa tudi jugoslovansko na češkoslovaškem. Zato tudi ta način ne bi prinesel rešitve. Vendar pa se bo skušala najti neka rešitev, da se naš klirinški dolg Češkoslovaški nekaj zniža.

Odbor za prehrano

Na skupščini Zveze narodov leta 1935. je bilo sklenjeno, da se skliče posebna anketa o ljudski prehrani z ozirom na higieno in gospodarstvo. Po anketi se je ustanovil poseben odbor, ki je izdelal obširno študijo o ljudski prehrani in njenem vplivu na higieno in gospodarstvo. Odbor je nato priporočal vsem državam, da ustanove podobne odbore. Minister Cvetković je sedaj predpisal pravilnik o državnem odboru za proučevanje prehrane. Ta odbor je bil sedaj tudi ustanovljen in njegova naloga je, da doseže skladno delo vseh pristojnih uradov za izboljšanje prehrane. Predsednik državnega odbora je dr. Steva Ivanič, načelnik min. za socialno politiko, tajnik odbora pa je dr. Pirc.

V kratkem se bodo ustanovili tudi banovinski odbori za izboljšanje ljudske prehrane.

Nov železni rudnik

Na Lomu tik koroške meje so pred kratkim našli močno ležišča železne rude, večinoma hematita in magnetita, ki so jih že jeli izkoriščati. Doslej so prodali že kakih 30 metrov v globino in so ugotovili, da imajo skladi do enega metra debeline. Več vagonov rude je bilo že poslanih na Madžarsko, kjer so dognali, da vsebuje ruda zelo mnogo železa. Obrat se bo gotovo v kratkem še razširil.

Dobave - licitacije

Pri štabu zrakoplovstva vojske in mornarice, materialni oddelek v Zemunu bo dne 17. oktobra licitacija za dobavo poljedelskih naprav ter aparata za preizkušanje instrumentov; dne 18. oktobra za dobavo kavčukastega materiala; dne 20. oktobra za dobavo materiala za zapiranje; dne 26. oktobra za dobavo avtomobilskega pribora; dne 31. oktobra pa licitacija za dobavo lakov in barv.

Dne 25. oktobra bo pri intendanturi istega štaba licitacija za do-

bavo moderne pralnice za vojno perilo.

Pri štabu mornarice v Zemunu bo dne 20. oktobra ofertna licitacija za nabavo raznih vrvi.

Pri Centralni upravi drž. rudarskih podjetij v Sarajevu bodo naslednje licitacije: 21. oktobra za dobavo cementa, 25. oktobra za dobavo električnega aparata za transformatorsko postajo in dne

4. novembra za dobavo karbida ter bakrene vrvi.

Pri strojnem oddelku direkcije drž. žel. v Ljubljani bo dne 22. oktobra licitacija za dobavo pil.

Pri Vojno-sanitetskem zavodu v Zemunu bo dne 24. oktobra licitacija za dobavo melirane trave (»roshar«) in raznega materiala za blazine in žimnice.

Pri Upravi drž. monopolov v Beogradu bo dne 24. oktobra ofert-

na licitacija za dobavo pločevina-stih spojin, dne 25. oktobra za dobavo belega kartona, ter 26. oktobra za dobavo kromo-kartona.

Pri predstojništvu mestne policije v Mariboru se bo 3. novembra vršila ustna licitacija za dobavo obleke za policijsko stražo (bluze, hlače, kape, vrvice itd.).

(Predmetni oglasi so v pisarni Zbornice TOI v Ljubljani na vpogled.)

Surovine, od katerih zavisi uspeh v bodoči vojni

»Jugoslav. Gvozdjar« je objavil pregled surovin, ki so odločilnega pomena za moderno vojno. Ker je to vprašanje danes zelo aktualno, čeprav po Münchenskem sestanku malo manj ko pred njim, navajamo iz članka na kratko naslednje podatke:

Poleg železa, nafte in premoga mora imeti vsaka država, da more voditi vojno, naslednje surovine:

Kovine za železne zlitine: mangan, krom, nikelj, wolfram, nadalje rude: kositer, antimon, živo srebro, platina, nitrati. Nadalje so potrebne naslednje surovine: kavčuk, razna vlakna, kože, svila, juta, manilska konoplja, sisalska konoplja, volna, kamifor, jod, nuxvomica, opij, kinin, šelak, skorja kokosovega oreha, sladkor in kava.

Posebno važen za vojno industrijo je mangan. 95% gre v kovinske svrhe, ostanek za kemično industrijo, kakor za suhe baterije, steklo, barve itd. Mangan je danes tretji važni element pri topljenju železne rude poleg premoga in železa. Feromangan je važen za pridobivanje zrcalatega železa ter surovega železa. Mangan dobavljajo zlasti: Brit. Indija, Rusija, Brazilija in Egipt.

Krom je zlasti potreben v kovinski industriji. Od velesil proizvaja krom v zadostni količini samo Rusija. Krom izvažajo največ Rusija, Indija, Kuba, Južna Afrika in Nova Kaledonija.

Največji producent niklja je Kanada, v manjši meri proizvajajo nikelj še Nova Kaledonija, Brit. Indija, v zadnjem času pa v vedno večji meri tudi Rusija.

Veliko vlogo zlasti v topilništvu igra volfram. Največji producent je Kitajska, za njo pa Brit. Indija, U. S. A., Rusija, Brit. Malaja, Tasmacija, Bolivija, Portugalska, Španija, Češkoslovaška in Japonska.

Kositer se v gospodarstvu silno mnogo potrebuje. Velik pomen ima tudi v vojni industriji in vse države gledajo na to, da imajo zadostne zaloge kositra. Pridobiva se največ v čezmorskih državah, nova ležišča pa so bila odkrita v Rusiji in Kanadi.

Antimon je posebno važen za proizvodnjo municije. Največji proizvajalec antimona je Kitajska. V Evropi so največji producenti Češkoslovaška, Francija, Nemčija, Jugoslavija in Italija.

Važno je tudi živo srebro, ki se

barva, plesira in kemično snazi obleke, klobuke itd. Škrobi in svetloka srajce, ovratnike in manjete. Pere, suši, monga in lika domače perilo

tovarna JOS. REICH

Poljanski nasip 4-6. Šelenburgova ul. 3

Telefon št. 22-72.

pridobiva največ v Španiji, Italiji (Idrija), U. S. A., Rusiji, Mehiki in Kitajski.

Platina je potrebna za elektrotehniko in za zdravstvene namene. Največji producent je Rusija, Kolumbija, Južna afriška Unija, U. S. A., Kanada in Italijanska vzhodna Afrika.

Morska pena je važna kot sredstvo za izolacije. V trgovino prihaja zmleta in v listih. Največji producenti so U. S. A., Kanada, Rusija, Brit. Indija in druge čezmorske države. V Evropi se dobi v Nemčiji, Franciji in Italiji.

Med najvažnejšimi surovinami

za vojno industrijo so tudi razni nitrati. Posebno za proizvodnjo eksplozivov. Največ nitrata ima Nemčija, za njo pa Anglija, Norveška, Italija, Češkoslovaška in Francija.

Od nerudinskih surovin je posebno važen kavčuk, ki se pridobiva v tropskih deželah.

Od rastlinskih vlaken so važne konoplja, lan, juta in manilska konoplja, bombaž in volna. Tudi te surovine se ne dobe v Evropi v zadostni količini, temveč so evropske države za kritje svojih potrebščin navezane na uvoz iz čezmorskih dežel.

Trgovinski register

Vpisali sta se naslednji firmi:

»Peca«. Mehanična tkalnica, družba z o. z. v Prevaljah. Obratni predmet: Izdelava in prodaja tekstilnega blaga vseh vrst ter barvanje istega, nakupovanje vseh vrst surovin, potrebnih za izdelavo tekstilij. Osnovna glavica v višini 200.000 je vplačana v gotovini.

Poslovodja: Andrej Svetek zasebni uradnik v Celju. Pooblaščenec: veletrgovec Anton Mislej v Celju. Tvrdo zastopa poslovodja ali pooblaščenec.

Lešnik Edvard, Šmarje pri Jelšah. Trgovina s sadjem na debelo in eksport ter trgovina z deželni in gozdni pridelki. Imetnik Edvard Lešnik, trgovec v Šmarju pri Jelšah.

Izbrisale so se naslednje tvrdke:

Hirn Josip, pekarija, Kočevje — zaradi smrti.

Ig. Tischler, trgovina z mešanim blagom, z deželni pridelki in skladišče soli, Maribor — zaradi smrti lastnika in prestanka obrata.

Govanec Karl, kramarija in prodaja žganja, Metlika — zaradi smrti.

»Službeni list«

kr. banske uprave dravske banovine z dne 1. oktobra objavlja: Uredbo o tekočem gorivu — Odločbo o izdajanju dovolitev za uvoz tekočega goriva — Odločbo o pobiranju uvoznih prispevkov na tekoče gorivo.

Doma in po svetu

V nedeljo pa je bil v navzočnosti Nj. Vel. kraljice Marije otvorjen II. kongres unije za varstvo otrok. Otvoritvene svečanosti so se udeležili tudi zastopniki balkanskih držav in Francije.

Mednarodna razstava za varstvo otrok je bila otvorjena v soboto na velesajmu v Beogradu. Razstavo je otvoril minister za soc. politiko Cvetković.

Na povratku iz Zeneve se je ustavil v Beogradu turški zunanji minister Ruždi Aras ter imel daljšo konferenco z ministrskim predsednikom dr. Stojadinovićem.

Predsednik medparlamentarne unije grof Carton de Wiard je prišel v Beograd. Na postaji sta ga pozdravila predsednika skupščine in senata.

Nemški gospodarski minister Funk je prišel v Beograd, kjer se je sestal z ministrskim predsednikom dr. Stojadinovićem.

Poštni minister je odobril, da se

da v promet še nova serija po 30.000 znamk Jugoslovanske unije za zaščito otrok. Znamke so po 0'50, 1, 2 din s poviškom 0'50 do 2 din. Znamke se bodo prodajale od 1. do 7. oktobra.

V trgovinski register je bil vpisan kot član ravnateljstva d. d. Keramična industrija v Zagrebu, ki ima tudi v Sloveniji dve tvornici, dr. Egon Stare.

Razstava »Tri leta vlade dr. Stojadinovića« se je v nedeljo odprla v Beogradu v paviljonu Cvijete Zuzoric.

Jadranska ladjedelnica v Splitu je dobila od vojnega ministarstva naročilo, da izdela novo vojno ladjo tipa »Dubrovnik«, ki pa naj bo nekoliko večja. Finančno ministarstvo je naročilo več ladij za finančno kontrolo.

Dnevi hrvatske knjige so bili prve dneve oktobra v Zagrebu, Osijeku in Splitu in po drugih hrvatskih mestih.

Pokojniški zavod v Ljubljani je kupil v Kranju Savnikovo parcelo ob Jezerski in Koblarjevi cesti, kjer bo sezidal 5 velikih stanovanjskih hiš.

V Celju je bila podpisana kolektivna pogodba med celjskimi krojači in pomočniki. Delovni čas je določen na 10 dnevno v obrtnih delavnicah in 8 ur v industrijskih delavnicah. Za čezurno delo se plačuje 50% pribitek, v nočnem času 100 odstotni. Kolektivna pogodba je bila sklenjena za dobo 6 mesecev.

Skupina 20 mladeničev je napadla pri Bribir selu orožniško patruljo, ker je ta hotela aretirati nekega mladeniča zaradi širjenja neresničnih in vznemirljivih vesti. Orožniki so morali uporabiti orožje ter so bili trije mladeniči ranjeni.

V Ribnici je zgorelo skladišče lesa g. Rudeža. Požar se je razširil tudi na skladišče tvrdke »Arbor«. G. Rudežu je pogorelo okoli 1000 kubikov lesa ter znaša škoda okoli 600 do 700 tisoč, ki pa je večinoma krita z zavarovalnico. Tvrdo »Arbor« je pogorelo okoli 300 kubikov, ki pa niso bili zavarovani. Ogenj je bil najbrže podtakanjen.

Dvondastropna hiša se je podrla na delavce, ker so bili preslabi leseni stebri v pritličju, ki so nosili stavbo. Štiri delavci so bili zasuti. Vzrok nesreče: pomanjkljivo nadzorstvo pri zidanju.

Ministrski predsednik Syrovi je imel po radiu govor, ki je globoko ganil ves češkoslovaški narod, a tudi vse demokrate po vsem svetu. Med drugim je dejal: Gre za bodočnost naroda in za njegovo življenje. Kot vojak in kot predsednik vlade sem moral najprej misliti na življenje nas vseh, na življenje milijonov delavnih ljudi. Preživljajmo najtežjo uro svojega življenja, ker moram izpolniti bolj bridro nalogo, kakor pa je smrt. Ker pa vem, pod kakšnimi pogoji se more dobiti vojna, moram odkrito povedati, da nas premoč sila, da odnehamo v namenu, da ohranimo življenje naroda. Ne samo z ljubeznijo v srcu, temveč tudi z razumom moramo misliti. Pretehtati moramo vse, da bomo jasno videli svoj cilj. Kot vojak izjavljam v polni zavesti svoje odgovornosti, da je sedaj naš cilj pot miru, da ustvarimo nacionalno enotnejšo in močnejšo državo. Na monakovskem sestanku je bila sklenjena nova ureditev naših dr-

žavnih mej. Moremo zbirati le med redukcijo državnih mej ali pa smrtjo naroda. Naša sveta dolžnost je, da ohranimo življenje našega naroda. Verujemo pa, da se bo naš narod zopet dvignil. Ne bo naša država najmanjša na svetu. Nam ostane življenjski prostor, ki nam daje možnost za nadaljnje gospodarsko in kulturno delo. Bomo sicer v tesnih mejah, toda sami med seboj! Tudi sporazum s sosedi bo sedaj lažji. Naša armada bo tudi v bodoče izvrševala svojo nalogo. Skrbimo, da bo naša država tudi v novih mejah zdrava ter zagotovimo vsem njenim državljanom svobodno in plodovito delo!

General Krejčí, vrhovni poveljnik češkoslovaške vojske, pa je izdal armadno povelje, v katerem naglašajo, da čsl. vojska ni bila poražena, da pa se mora pokoriti volji svoje vlade, kateri popolnoma zaupa tudi v bodoče. Pravi vojak mora prenesti tudi neuspeh. Republika nas bo potrebovala tudi v bodoče, zato mora vojska ohraniti mirno kril!

Vse čsl. radijske postaje so objavile na nemško sudetsko prebivalstvo poziv, da to ceni žrtve češkoslovaškega naroda za mir in da spoštuje tudi bol češkoslovaškega naroda, ter naj tudi ono pomaga, da ne pride do nobenih incidentov.

Zastopniki štirih velesil so se sicer v Münchenu hitro sporazumeli, koliko ozemlja mora odstopiti Češkoslovaška, vsa druga vprašanja pa so ostala odprta, da Češkoslovaški po vseh žrtvah grozi še gospodarska katastrofa. Tako niso ničesar sklenili glede državnih in avtonomnih dolgov Češkoslovaške, ničesar pa tudi niso sklenili glede stotisočev beguncev — Nemcev in Židov, ki beže s sudetskega ozemlja. Češkoslovaška je morala sedaj po vseh žrtvah apelirati na svoje bivše zaveznike, da rešijo tudi ta vprašanja!

V vseh državah se je začela posprejetju münchenskega sporazuma demobilizacija. Tudi Nemčija bo demobilizirala.

Madžarska z odgovorom češkoslovaške vlade še ni čisto zadovoljna. Praška vlada je o zahtevah madžarske vlade obvestila tudi jugoslovansko in romunsko vlado.

Ameriška zveza bojevnikov je zahtevala od predsednika Roosevelta, da se v interesu mira postavi na dnevni red mednarodne konference tudi vprašanje narodnih manjšin na Poljskem, ker da živi na Poljskem 1 milijon Nemcev, 7 milijonov Belorusov in Ukrajincev ter 3 milijoni Židov.

Na češko ozemlje je pribežalo mnogo beguncev iz nemškega sudetskega ozemlja. Med njimi je tudi mnogo Nemcev, pristašev demokratskih strank.

Šest bataljonov britanske vojske je odpotovalo na Češkoslovaško, da zasedejo kraje na plebiscitnem ozemlju.

Nemška vlada je razveljavila vse doktorske diplome, ki so bile podeljene Židom. Nad 4000 židovskih doktorjev je prizadetih.

Vojne priprave v teh dneh so veljale Anglijo baže 40 milijonov funtov.

Dunajska »Reichspost«, ki je izhajala nad 50 let in bila vodilni katoliški dnevnik stare Avstrije, je prenehala. List ni bil naklonjen Jugoslovanom.

Potrujejo se vesti, da se Japoncem ni posrečilo, da bi zasedli utrjeno kitajsko mesto Tein Čai Čung, ki je severno od Hankova. Japonci so imeli pri napadu na mesto silne izgube, ker je bilo mesto dobro utrjeno.

Šef madžarskega generalnega štaba gen. Keresztes-Fischer je odstopil.

Radio Ljubljana

Torek, dne 4. oktobra. 11.00: Šolska ura: Oktobar doma in v prirodi; pomen 4. okt. kot svetovnega dneva — dialog, vodi M. Zor — 12.00: Donski kozaki pojo (plošče) — 12.45: Poročila — 13.00: Napovedi — 13.20: Koncert radijskega orkestra — 14.00: Napovedi — 18.00: Harmonika solo (Ivan Voukan) — 18.40: Glasbeni spored v prihodnjem letu (dr. A. Dolinar) — 19.00: Napovedi, poročila — 19.30: Nac. ura — 19.50: Vesela kronika — 20.00: Radijski orkester — 21.10: Debussyjeva ura: Klavir prof. L. M. Škerjanc — 22.00: Napovedi, poročila — 22.15: Prenos lahke glasbe iz kavarne Nebotičnik.

Sreda, dne 5. okt. 12.00: Plošče — 12.45: Poročila — 13.00: Napovedi — 13.20: Operetni zvoki (plošče) — 14.00: Napovedi — 18.00: Salonski trio (gg. K. Novak, I. Comelli, B. Borštnik) — 18.40: Mladinske oddaje v prihodnjem letu (prof. N. Kureb) — 19.00: Napovedi, poročila — 19.30: Nac. ura — 19.50: Uvod v prenos — 20.00: Prenos opere iz ljub. gledališča, v odmoru okrog 22.00 napovedi in poročila.

E F K O

PLETENINE:

TRIKOTAŽA:

F. KOS LJUBLJANA ŽIDOVSKA UL. 5

JOPICE, PULOVERJE, SVITERJE, JERSEY-OBLEKE, MODNE ŠPORTNE DRESE, PIJAME ITD.

PERILO, BLUZE, SRAJCE ZA DAME IN GOSPODE V MAKU, VOLNENEM IN JAEGER VOLNENEM PERILU